

Prof. dr hab. Felicjan Bylok

Częstochowa 28.04.2023 r..

Katedra Socjologii Stosowanej i Zarządzania Zasobami Ludzkimi

Recenzja pracy doktorskiej mgr Karoliny Pięty pt.: Kapitał kulturowy w sieci instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza

I. Przedmiot oceny

Przyjęta do recenzji praca doktorska **pt.: Kapitał kulturowy w sieci instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza** autorstwa Karoliny Pięty napisana została pod kierunkiem dr hab. Urszuli Soler. Stanowi ona zwarte opracowanie naukowe liczące 239 stron wraz z załącznikami. Wyraźnie sformułowane tezy badawcze w postaci problemów badawczych oraz hipotez wskazują na ukierunkowanie zainteresowań badawczych w obszarze problematyki socjologii kultury i socjologii organizacji. Tytuł pracy został sprecyzowany trafnie i jest adekwatny do treści dysertacji doktorskiej.

II. Ocena podjętego problemu badawczego

Podjęta problematyka kreowania kapitału kulturowego w mieście pomimo, że jest aktualna to stosunkowo rzadko podejmowania i badana. W tym kontekście przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia warunek podejmowania nowych wątków w badaniach naukowych, ponieważ przedmiotem badań uczyniono ukazanie rzeczywistego udziału aktorów w kreowaniu kapitału kulturowego w mieście co jest rzadko przedsiębranym problemem badawczym w socjologii kultury. Kapitał kulturowy składa się ze wspólnych wartości, przekonań i norm, identycznych schematów percepcji, myślenia, oceniania i działania, które wpływają na zdolność jednostek do wykonywania określonych prac, do uruchamiania i wytwarzania określonych środków materialnych i niematerialnych. Jednym z istotnych kanałów kreowania kapitałowego w mieście są sieci społeczne składające się z podmiotów zinstytucjonalizowanych jak i mieszkańców. Uczestnictwo w nich pozwala czerpać różnorodne korzyści tym

Fylok

podmiotom, jednakże dopiero w sytuacji kiedy są one trwałe i nastawione na wzajemne współdziałanie.

Recenzowana rozprawa doktorska przybrała postać zarówno dyskusji konceptualnej, jak i prezentacji empirycznej oraz wniosków o charakterze aplikacyjnym. Ma ona charakter monograficzny, opisuje kształtowanie się kapitału kulturowego w sieci instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza. Jest to ciekawa praca, która stawia interesujące i aktualne pytania badawcze.

Autorka opiniowanej pracy, podejmując problematykę kapitału kulturowego wychodzi naprzeciw oczekiwaniom związanych z poznaniem społecznych mechanizmów rozwoju kapitału kulturowego poprzez usieciowienie miasta. Wartością dodaną dysertacji jest nowatorskie uchwycenie kapitału kulturowego w oparciu o sieciową teorię Don'a Tapscotta.

W aspekcie formalnym struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Jest ona merytorycznie poprawna i logicznie spójna, ponieważ wszystkie jej części są uszeregowane w taki sposób, że stopniowo wprowadzają czytelnika w podjętą przez Autorkę problematykę. Praca wyczerpująco przedstawia problematykę rozwoju kapitału kulturowego poprzez sieci społeczne w społeczności miejskiej. Złożona jest ze wstępu, sześciu rozdziałów (w tym dwóch teoretycznych, jednego metodologicznego i trzech empirycznych) oraz zakończenia, w którym przedstawiono wnioski końcowe. W rozdziałach teoretycznych Autorka omawia kapitał kulturowy w teoriach socjologicznych oraz istotność kultury i turystyki jako elementu rozwoju kapitału kulturowego. W części empirycznej przedstawia wyniki badań struktur sieciowych i przepływu kapitału kulturowego w sieci instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza. Dysertację domyka obszerna kwendura bibliograficzna składająca się z 163 pozycji literaturowych (w tym 23 pozycje w języku angielskim) i 33 innych pozycji tj. stron internetowych. Należy podkreślić, jakość kwendury bibliograficznej składającej się z dobrze dobranych i aktualnych pozycji naukowych autorów polskich, jak i zagranicznych. Praca doktorska zawiera również spis tabel, rysunków oraz załącznik tj. kwestionariusz wywiadu swobodnego.

RA

III. Ocena celu, hipotez i struktury pracy

Mgr Karolina Pięta w recenzowanej pracy doktorskiej przyjęła we wstępie cel, którym było „ukazanie występowania przepływu kapitału kulturowego we współpracy i rozwoju instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza w celu ekspansji kulturalnej i turystycznej miasta” (str.7). Ten cel uszczegółowiła w postaci celu badań na str. 88 wskazując, iż zamiarem jej było „*ukazanie przepływu kapitału kulturowego w sieci współpracy instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza i jego wpływu na rozwój kultury i turystyki w mieście*”. Oceniając budowę i zasadność celów dysertacji doktorskiej należy stwierdzić ich poprawność i możliwość realizacji w procesie badawczym. Poprawne zbudowanie celu rozprawy wpłynęło na sformułowanie pięć głównych problemów badawczych, które koncentrują się na obszarze struktury sieci społecznych, liczbie podmiotów uczestniczących w sieciach, tworzeniu wydarzeń kulturalnych i sportowych dzięki uczestnictwu w sieciach i różnic we współpracy sieciowej instytucji kulturalnych i turystycznych (str. 89).

W następnym etapie procesu badawczego w oparciu o sformułowane problemy badawcze i teorie naukowe Doktorantka sporządziła pięć hipotez badawczych.

- 1. Analizowane struktury sieciowe mają przede wszystkim charakter scentralizowany oraz zamknięty, choć w niektórych przypadkach można zaobserwować niepołączonych ze sobą aktorów sieci.*
- 2. W prezentowanych strukturach sieciowych dominują sieci o dużej liczbie powiązań między innymi aktorami.*
- 3. W prezentowanych strukturach sieciowych wszystkie podmioty przynależą do dużej liczby klik, mając tym samym wpływ na łatwiejszy przepływ kapitału kulturowego.*
- 4. Analizowane wydarzenia kulturalne i sportowe są realizowane w sposób zdominowany przez niektóre instytucje kulturalne i turystyczne, a nie w sposób zrównowagony przez wszystkie podmioty objęte badanem.*

KP

5. *Istnieje znacząca różnica we współpracy sieciowej na przykładzie liczby zrealizowanych wydarzeń kulturalnych i sportowych pomiędzy latami 2019 i 2021 oraz objętym lockdown'em rokiem 2020.*

Oceniając, dobór hipotez do badanego problemu należy stwierdzić w większości ich poprawność i możliwość empirycznego sprawdzenia. Wątpliwość budzi jedynie sformułowanie hipotezy pierwszej ponieważ w pierwszej części tej hipotezy Autorka założyła iż badane struktury sieciowe mają przede wszystkim charakter zcentralizowany oraz zamknięty natomiast w drugiej części natomiast założyła że w niektórych przypadkach można zaobserwować niepołączonych ze sobą aktorów sieci co jest przeciwstawnością pierwszego założenia. W tej hipotezie należało wskazać, iż badane struktury sieciowe mają charakter zcentralizowany oraz zamknięty. Tak zbudowana hipoteza pozwoliłaby w sposób jednoznaczny ją zweryfikować.

Oceniając, dobór metod badawczych do sformułowanych hipotez należy stwierdzić ich zasadność. Autorka przyjęła, że w badaniach będzie wykorzystywać metody badań ilościowych i jakościowych. Jako podstawową metodę przyjęła analizę danych zastanych (archiwalnych) i metodę wywiadu z techniką wywiadu swobodnego ustrukturalizowanego. Metodą uzupełniającą powyższe metody była analiza sieci społecznych (SNA - Social Networks Analysis), która pozwoliła sporządzić wizualizację sieci powiązań i policzyć wskaźniki strukturalne sieci takie jak: centralność, gęstość, bliskość i pośrednictwo aktorów. Przyjęte metody umożliwiły zebrać materiał badawczy, którego analiza pozwoliła zweryfikować sformułowane hipotezy.

IV Ocena zawartości merytorycznej pracy

Dwa pierwsze rozdziały stanowią przegląd literatury poświęconej problematyce kapitału kulturowego, kultury i turystyki. Kluczowym w konstrukcji procesu badawczego jest pierwszy rozdział. W pierwszej jego części przedstawiono podstawy teoretyczne kapitału kulturowego, omówiono najważniejsze teorie odnoszące się do kapitału kulturowego, tj. podejścia Pierre'a Bourdieu, Paul'a DiMaggio, Anette Laureau

i Bonnie H. Ericksona, przy czym Autorka wskazała iż kluczową dla realizacji procesu badawczego jest koncepcja kapitału kulturowego w sieciowym ujęciu Bonnie H. Ericksona. Jest to kompetentna merytorycznie analiza poszczególnych podejść. Natomiast w drugiej części omówiono kapitał kulturowy w kontekście teorii sieciowej. Główny nacisk położono na prezentację teorii Don'a Tapscott'a opartej na partnerskiej współpracy, która wraz z definicją kapitału kulturowego Ericksona stanowi podstawę projektu badawczego.

W dalszej części opisała koncepcje „luk strukturalnych” Rolanda S. Burta, która zakłada, iż są to słabsze powiązania między członkami sieci, które umożliwiają dotarcie do nowych możliwości wynikających z owych luk strukturalnych. Słabsze więzi stanowią pewnego rodzaju łącznik i dają podmiotom możliwość bycia pośrednikiem istotnych informacji między uczestnikami sieci. Słabe więzi bardziej aktywizują do działania i funkcjonowania aktorów społecznych.

Rozdział kończą rozważania nad koncepcją „mostów” oraz słabych i silnych więzi w sieciach Marka Granovetter'a. Z perspektywy kapitału kulturowego istotne jest połączenie typu „most” ponieważ usprawnia przepływ wiedzy, informacji, doświadczenia i umiejętności pomiędzy aktorami. Koncepcja ta pozwala spojrzeć szerzej na możliwości przepływu kapitału kulturowego w sieciach społecznych.

Podsumowując, oceniam wysoko zawartość tego rozdziału. Doktorantkę cechuje dojrzałość w prezentowaniu teorii socjologicznych i wykazał się wiedzą socjologiczną w opisie kapitału kulturowego i sieci społecznych.

Drugi rozdział poświęcono problematyce wpływu wzajemnych relacji między kulturą i turystyką na budowanie i przepływ kapitału kulturowego. Autorka przedstawiła różne podejścia do kultury i turystyki. Następnie omówiła wzajemne związki między nimi, skupiając uwagę na turystyce kulturalnej jako istotnego czynnika upowszechniania wszelkich elementów kultury. Omówiła również dziedzictwo kulturowe jako jedną z form kultury, które staje się podstawą rozwoju turystyki kulturowe. Interesująca jest część poświęcona turystyce jako istotnego czynnika rozwoju miast i regionów. Autorka przedstawiła zalety upowszechniania się turystyki i

jej wpływu na rozwój gospodarczy. Natomiast nic nie wspomniała o potencjalnych i rzeczywistych zagrożeniach dla środowiska przyrodniczego i społecznego wynikającego z umasowienia turystyki, np. problem akulturacji lokalnych kultur.

Rozdział drugi kończą rozważania nad wirtualizacją kultury, wskazując na wiele nowych możliwości budowy kapitału kulturowego dzięki Internetowi.

Konkludując, wysoko oceniam część teoretyczną pracy, która stanowi podstawę do formułowania pytań badawczych i hipotez dotyczących kapitału kulturowego w społeczności miejskiej.

Trzeci rozdział poświęcono operacjonalizacji badań. Autorka przedstawiła w nim szczegółowy opis zakresu i metodyki badań, przybliżyła zastosowane metody badawcze i sposób przeprowadzenia badań. W badaniach zastosowała podejście ilościowe i jakościowe co należy uznać za właściwe ze względu na realizację celów rozprawy. Zgromadzony materiał badawczy pozwolił na ustalenie zasięgu, zakresu, poziomu i intensywności badanych zjawisk społecznych. Do analizy ilościowej Doktorantka wykorzystwała metody analizy sieci społecznych SNA w tym miar centralności, gęstości, bliskości co pozwoliło uchwycić zakres przepływu kapitału kulturowego między badanymi podmiotami. Należy uznać tę część za poprawną, pozwalającą zrealizować cel badawczy.

Jednostkami badawczymi były instytucje kulturalne i turystyczne działające w obszarze kultury i turystyki. Do badań wybrano próbę składającą się z 14 instytucji działających w Sandomierzu.

Rozdział czwarty poświęcono omówieniu znaczenia instytucji kulturalnych i turystycznych w rozwoju kapitału kulturowego Sandomierza z perspektywy teorii sieci. Doktorantka opisała zasoby kulturowe badanego miasta. Wskazała na ważność współpracy sieciowej instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza w kreowaniu kapitału kulturowego. Omówiła również współpracę Sandomierza z miastami partnerskimi z perspektywy budowy kapitału kulturowego. Efektem tej współpracy z podmiotami wewnętrznymi i zewnętrznymi miasta jest wzrost zasobów kapitału

kulturowego badanego miasta. Ciekawa jest część poświęcona roli promocji w budowie kapitału kulturowego.

Rozdziały piąty i szósty poświęcono omówieniu wyników badań ilościowych i jakościowych. W rozdziale piątym skupiono się na ukazaniu występowania przepływu kapitału kulturowego w oparciu o współpracę badanych instytucji nad wybranymi projektami i wydarzeniami z zakresu kultury i turystyki. Autorka badała współpracę podmiotów w oparciu o kryterium intensywności działań odnoszących się do realizacji wspólnych projektów. Przyjęła, że wkład w rozwój kapitału kulturowego wnosi instytucja, która we współpracy z innymi podmiotami musi posiadać co najmniej 4 odnośniki do innych instytucji z zakresu kultury i turystyki działających na terenie województwa świętokrzyskiego. Przy czym nie wyjaśniła dlaczego przyjęła takie kryteria. W oparciu o analizę sieciową przedstawiła zobrazowane za pomocą programu Social Network Visualizer sieci współpracy instytucji kulturalnych i turystycznych. Analiza pozwoliła ukazać siłę więzi wynikającej ze współpracy pomiędzy instytucjami prowadzącymi działalność z zakresu kultury i turystyki. Autorka odkryła, że organizacja większości imprez kulturalnych i turystycznych opiera się w większości na sieciach o charakterze zamkniętym, w których zaangażowani są ci sami aktorzy. Świadczy to o istotnym ograniczeniu potencjału rozwoju kapitału kulturowego zgodnie z koncepcją Rolanda S. Burta. Interesującą część rozdziału stanowi analiza stopnie centralności, gęstości oraz miar bliskości i pośrednictwa sieci powiązań instytucji kulturalnych i turystycznych badanego miasta. Wynika z niej, że instytucje wybrane do badań są mocno osadzone w sieciach o czym świadczy intensywność i sprawność współpracy. W tym rozdziale omówiła również współczynnik klastrowania i tworzenia się klik wśród instytucji kulturalnych i turystycznych. Inicjatywy klastrowe i tworzenie się klik ułatwia i przyspiesza procesy nowatorskie w przepływie kultury. Identyfikacja klik pozwoliła dostrzec instytucje, które są najistotniejsze w sieci i mają największy zasób kapitału kulturowego.

Ostatni rozdział poświęcono ukazaniu kapitału kulturowego w sieci współpracy najważniejszych instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza. Dokonała

wyboru ze względu na fakt, iż są to aktorzy zajmujący centralne pozycje w sieci, są kluczowymi węzłami, mają najwyższe wskaźniki centralności i pośrednictwa w sieci. Autorka przeanalizowała organizację najważniejszych imprez kulturalnych i turystycznych w latach 2020, 2021 i 2022 i sieci tworzone na te wydarzenia, poszukując różnic we współpracy przy ich organizowaniu. Omówiła również wyniki badań za pomocą wywiadu swobodnego, przedstawiając opinie wybranych przedstawicieli instytucji dotyczące współpracy między instytucjami kulturalnymi i turystycznymi w Sandomierzu.

Recenzowaną pracę kończy zakończenie, w którym na podstawie zgromadzonego materiału badawczego przedstawiono weryfikację hipotez i sformułowano klarowne i przejrzyste wnioski końcowe. Są one w pełni uzasadnione.

Przechodząc, do szczegółowej oceny zawartości pracy warto podkreślić znajomość problematyki kapitału kulturowego i sieci społecznych. Metody prowadzenia rozważań naukowych są adekwatne do charakteru i rangi rozprawy doktorskiej. Konstrukcja pracy jest spójna i logiczna, a struktura merytorycznie poprawna. Wśród walorów pracy na uwagę zasługuje poprawność metodologiczna w rozstrzygnięciu poszczególnych kwestii i zagadnień prezentowanych w rozprawie, obejmująca wszystkie kolejne elementy wyводу: od formułowania celów, problemu badawczego i hipotez badawczych, aż po ich właściwą weryfikację oraz proponowane rozwiązanie problemu badawczego. Zdefiniowanie celów i hipotez należy uznać za prawidłowe i adekwatne do tematu pracy. Świadczy to o rozpoznaniu przez Autorki obszarów problemowych, powiązanych z kapitałem kulturowym. W toku badań Autorka konsekwentnie dążyła do realizacji wyznaczonych celów i weryfikacji hipotez.

Autorkę cechuje samodzielność myślenia i duża znajomość realiów związanych z kulturą w społeczności lokalnej. Wartością prezentowanych treści jest ich osadzenie w literaturze zarówno polskiej, jak i anglojęzycznej. Reasumując, autorka korzystając z aparatu pojęć socjologicznych oraz odwołując się do teorii i koncepcji naukowych udanie opisała uwarunkowania związane z rozwojem kapitału kulturowego.

Za cenne i oryginalne w sensie poznawczym można uznać następujące elementy rozprawy:

- przygotowanie wnikliwego i kompetentnego studium wiedzy dotyczącego kapitału kulturowego, opartego na analizie polskiej i obcojęzycznej literatury przedmiotu;
- ukazanie kapitału kulturowego w sieciowej teorii Don'a Tapscotta, gdzie podstawowym elementem jego przepływu jest wymiana doświadczeń, umiejętności, informacji oraz wiedzy;
- Zidentyfikowanie zakresu występowania kapitału kulturowego sieci instytucji kulturalnych i turystycznych w mieście średniej wielkości;
- Dysertacja daje możliwości praktycznego zastosowania opracowanego modelu sieci instytucji kulturalnych i turystycznych w rozwoju kapitału kulturowego w środowisku miejskim.

Za największą zaletę przedstawionej mi do recenzji rozprawy uważam jej część badawczą. Docenić należy przy tym przede wszystkim jakość przeprowadzonych badań oraz ich opracowanie. Rozważania zawarte w rozprawie doktorskiej cechują dojrzałe przemyślenia i wnioski na podstawie badań empirycznych i obserwacji własnych.

Oceniając stronę językową przedłożonej pracy doktorskiej do oceny stwierdzam, że nie budzi większych zastrzeżeń.

V Uwagi dyskusyjne

W recenzowanej pracy obok przedstawionych wyżej wielu zalet pojawiają się elementy dyskusyjne i krytyczne wymagające wyjaśnień. Odnosi się to przede wszystkim do takich kwestii, jak:

1. W podrozdziale 2.1 Autorka pisze iż „*Kultura jest obecna z jednostką społeczną zawsze i wszędzie, turystyka natomiast daje większe możliwości poznania kultury w ogóle*” (str.62). Pojawia się pytanie co oznacza jednostka społeczna, czy chodzi osobę, grupę społeczną czy instytucję.

FN

2. Autorka w rozdziale poświęconym kulturze i turystyce pisząc o wpływie turystyki na rozwój miast wskazuje jedynie zalety, natomiast nie wspomina o kosztach społecznych i środowiskowych związanych z rozwojem nadmiernej turystyki.
3. W hipotezie czwartej *„Analizowane wydarzenia kulturalne i sportowe są realizowane w sposób zdominowany przez niektóre instytucje kulturalne i turystyczne, a nie w sposób zrównoważony przez wszystkie podmioty objęte badaniem”* Autorka wskazała na wydarzenia sportowe realizowane przez instytucje kulturalne i sportowe, jednakże brak jest odniesienia w części teoretycznej pracy do relacji między kulturą a sportem. A byłaby to ciekawa analiza socjologiczna.
4. Istnieje rozbieżność w ustaleniu celu pracy, ponieważ na stronie 91 Autorka pisze, że *„Jednym z celów pracy zrealizowanym na podstawie analizy danych archiwalnych i stron internetowych, było uchwycenie liderów o wysokim kapitale kulturowym wśród instytucji kulturalnych i turystycznych oraz ukazanie jakie czynniki pobudzają, a jakie spowalniają przepływ kapitału kulturowego”* (str.91). natomiast na str. 7 pisze, że celem niniejszej pracy jest *„ukazanie występowania przepływu kapitału kulturowego we współpracy i rozwoju instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza w celu ekspansji kulturalnej i turystycznej miasta”*

VI Konkluzja

Na gruncie absolutnego przekonania, wynikającego z rzetelnej lektury przedłożonej pracy doktorskiej, pragnę podkreślić, że poczynione krytyczne uwagi mają w dużej mierze charakter dyskusyjny i w niczym nie ujmują pozytywnej oceny i wartości całości przedstawionej rozprawy. Stwierdzam, że pomimo kilku uchybień Autorowi udało się w sposób należyty zrealizować podjęty projekt badawczy.

Rozprawa doktorska posiada szereg walorów natury teoriopoznawczej, przede wszystkim zaś praktycznej. Stanowi cenne kompendium wiedzy z zakresu kapitału kulturowego i sieci społecznych w społeczności miejskiej.

Problematyka kapitału kulturowego osadzona przede wszystkim w subdyscyplinie socjologia kultury. Zatem spełnia wymagania związków z dyscypliną w której

realizowany jest przewód doktorski. Doktorantka wykazała się samodzielnością przy konstruowaniu wniosków z badań, umiejętnością formułowania celów i pytań badawczych, a także ich weryfikacji na podstawie analizy samodzielnie przeprowadzonych badań. Biorąc pod uwagę poziom naukowy pracy oraz moją pozytywną ocenę merytorycznej i formalnej strony dysertacji stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Karoliny Pięty pt.: Kapitał kulturowy w sieci instytucji kulturalnych i turystycznych Sandomierza napisanej pod kierunkiem dr hab. Urszuli Soler spełnia warunki określone w Ustawie 2.0 art.187 i dlatego wnoszę o dopuszczenie mgr Karoliny Pięty do dalszego postępowania zmierzającego do nadania doktora nauk socjologicznych. Jednocześnie wnoszę o jej wyróżnienie ze względu na wysoki poziom naukowy, kompetentną analizę zebranego materiału badawczego i nową jakość w obszarze badań nad kapitałem kulturowym. Recenzowana praca w całości spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, a nawet je znacząco przewyższa.

Felicyt Byłok